بؤیوتموسن قوجاغیندا ایگیدلرسن
ایگیدلیگی سن دنیایا گتیرمسن
آنا یوردو یوو امیزسان آذربایجان
محمد اشراقی

آتالاسوزلری

ایکی آیاغینی بیر باشماغا سوخور!

آغاج میوه گتیرنده باشینی ایر!

سن گؤردویون آغاجلاری کوره کلیک کسیلر!

بیلمه میشدیم یوخسا آدووا بیر قدیر آغاجی اکردیم!

آغاجی ایچیندن قورد یئیه ر!

آغاجی وورسان سمتینه ییخیلار!

آغاجین بیری عاردیر، بیری ناموسدور،قالانی تاپپا-توپدور!

آغاجی آجی میوه سی شیرین!

مئشه ده یئمیشین یئتیشمیشین چاققال یئیه ر!

او آغاجدا آرمودی قوشا گؤرمه سه داش آتماز!

الیم چاتمایان آرمود ده ده م احسانیندا!

آیی یوواسی، آسما اوزوم!

آیی قاندی ، کورد قانمادی!

آیی نین بیر کال آرمود اوسته مین بیر اویونو وار!

بیلمجه لر

اوزاقدان باخار آغارار ، یاخین گئدَر باغیرار : دنیز ، دریا

اوزاقدان باخیرام یامان چوخ ، یاخینا گئدیرَم بیر ننک یوخ : چن ، دومان ، سیس

اوزاقدان باخیرسان قاراجادی ، یاخین گلیرسَن اؤلوجه دی ، بارماق سوخ گؤزونه دیریجه دی : قایچی ، قئیچی

اوزار اوزار یوز آغاج ، دالللی بوداقلی آغاج ، بیر اوجو قاپیه باغلی : یول

اوزلویونده یونگول ، دَیَرده آغیر : اینجی ، قیزیل اوزو آلا ، یئری تالا ، پارا پارا ، اوره یی قارا : لاله ، لالا

اوزو بیر بارماق ، ساققالی قیرخ بارماق ، اؤزو دمیردن ساققالی کندیردن : ایینه

اوزو بیر قاریش ، قویروغو اون بیر قاریش : قاشیق ، ایینه

اؤزو بیر قاریش ، ساققالی ایکی قاریش : خوروز

بازیها و ورزشهای محلی آذربایجان

آرادا وورمو

جهت انجام این بازی به بیش از چهار نفر بازیکن نیاز هست . آنها دو دسته شده و آن دسته که بازی را می خواهد شروع کند در وسط می ایستد و افراد دسته دیگر در دو جهت مخالف با فاصله ای معین می ایستد . وسیله لازم این بازی توپ است . افراد خارج از بازی سعی می کنند دیگر بازیکنان را با توپی که در دست دارند بزنند . هر بازیکن که توپ به او بخورد باید از بازی خارج بشود .
برعکس،هر بازیکنی که بتواند توپ را بگیرد به حساب دو بایکن است و باید دو بار توپ به او بخورد تا از دور خارج گردد.و....

قیاشمرلر

آرخاییناام

رنجدوزان

لامپانی یاندیر یئنه گلدی گئجه
قاره باسیب دیر یئنه هری گور نئجه

هر نه وار اولدوز بولود آلتینداديرِ
آیدا بو اوضاده قالیب دیر گئجه

قاریاغیری قورد اولا ییر ایت هورور
بیزله رایله شاختادا دوشموش لجه

آج لار ائوینده بو گئجه یاسدی یاس
تویدا شریک دیر توخ ائوینده جوجه

آرخاییناام دان اولاجاق گون چیخا
دورمایاجاق دیر، قاچاجاق دیر گئجه

قارا مجموعه شیخ صفی الدین اردبیلی

دکتر حسین محمدزاده صدیق

بؤلوم ۱۰ .
کلمات و تحقیقات

گئچمیش سایی نین آردی و...
-۲۹-و یئنه جمال الدین اوموری کی بو سوالی ائتمیش ایدی، آییتدی کی: ای پادشاهیم!بویوردوغونو اون نوع مرید حالی دیر . پس مرشدین حالین نئجه بیله لیم؟
حضرت شیخ جاوابیندا بویوردوکی :سلطانین ایشی قولا امر ائتمک دیر و ذوق باغیشلاماق دیر و ادب ایله موصوف قیلماق دیر و هر یئرده کی بو معامله نی مشاهده ائده لر، بیزیم حالیمیزی بیله لر.
-۳۰-
و یئنه مولانا جلال الدین اورموی آییتدی کیم: مرحوم خواجه محی الدین وفاتیندان سونرا، مولانا جلال الدین ،ماکی ،حضرت شیخ-قدس سره -خدمتینه گلدی و عزا وئردی و حال بویوردو کی اونون داخی اوغلو وفات ائتمیشدی و عظیم ملول ایدی . شؤیله کی حضرت شیخ داخی ملول ایدی. پس حضرت شیخه سوال ائتدی کی: چونکی بیلیر اؤزگه موتو حق دیر، ائله گره ک ایدی کی استکراه ائتمه یه یدیک . مع هذا کریه گؤروروک . بونا سبب نه دیر ؟
شیخ صفی الدین -قدس الله سره-جاوابیندا بویوردکی :مولانا بیلیر، اؤزگه موتو حق دیر و بونو داخی بیلریک کی هر قولون ایکی ائوی وار. بیری سی دار دونیادا و بیری سی دار آخرتده . بیز گلدیک کی دار آخرتی معمور ائدک . چونکی لذت نفسانیه یه مشغول اولدوق وآخرت عمارتی فوت اولماغا یاخین قالدی و بیلدیک کی ایش خاراب دیر و بیر کیمسه کی معمور یئردن خاراب یئره گئتسه ،البته کریه گؤرر دیر.
حال مولانا جلال الدین ماکی شیخین آیاغینا دوشوب توبه ائدی . تلقین آلدی.
ز گلشن سوی گلخن رخت بردن،
بود اندوه[و]حسرت سخت بردن.
ولی از گلخنی رفتن به گلشن،
چراغ عیش دارد،چشم روشن.
بو بئیتلرین معنی سی بو دورکی : گولشندن گولخنه گئتمک ،غم و حسرت ایله تمک دیر ولی گولخندن گولشنه وارماق ،چراغ عیشی وار ،آیدین گؤزو ایله .

آردی وار

آشنایی با مشاهیر آذربایجان

زندگی نامه صابر

ادامه از شماره قبل و...
از این روست که هنگامی که می خواهد آخوندهای طرفدار محمد علی میرزا(همچون میرزا هاشم در محله دوه چی) را به طعن و ریشخند بگیرد از آنان به عنوان کسانی یاد می کند که خوشبختی آنان در گرو نادانی مردم است و به طعن می گوید:
تحصیل علوم ائتمه کی علم آفتِ جان دئیر
هم عقله زیان دئیر؛ علم آفت جان اؤلدوغو مشهورِ جهان دیر
معروف زمان دئیر؛
پندِ پدرانه م ائشیت ای ساده جوانیم
یاخما غمه جانیم؛
خوش اؤل کسه کیم وِل دؤلانیب داغدا چوبان دیر
آسوده همان دئیر؛
صابر یک روشنگر راستین تاریکی ها و پلیدی های مردم دوران خویش را چون دملی چرکین می بیند و آنها را به سختی نشتر می زند. یکی از بزرگ ترین دردهای آن زمان- که بدبختانه هنوز هم تا حدودی هست- این بود که زنان جزو انسان ها به شمار نمی آمدند و پدر خانواده به خود حق می داد هر گونه که دلش می خواهد با همسر و دخترانش و بلکه پسرانش رفتار کند. در آن دوران سیاه، پدر خود داماد خویش را بدون اینکه دختر ببیند انتخاب کرده و دختر بعد از رفتن به حجله بود که با مردی که قرار بود یک عمر زندگی کند روبرو می شد. چه دختر بچه گان بی گناهی که مجبور بودند با مردی همسن و سال پدر خویش ازدواج کنند. از این رو بود که صابر با طعن و نیش از چنین شوهری(از زبان دختر بینوا) یاد می کند:
اول گون کی آداخلادیز، اوتاندیم
اؤغلان دئدیز ارین ایناندیم

ادامه دارد

نسخه های خطی ترکی کتابخانه بزرگ حضرت آیت الله العظمی مرعشی نجفی

نگارش: حسین متقی

به سرپرستی :سید محمود مرعشی نجفی

نظم آداب البحث

ناظم:اصح .
موضوع :
منطق منظوم /**زبان :**ترکی عثمانی .
آغاز :
« حامدا للإله ذی الأفضال
وحده نستعین فی الأحوال
شاکرا للمصور الوهاب
منه نیل الصواب فی الآداب .»
انجام:
« تابعینه دخی تبع تابع
نفعهم شفاعه الشافع
شادقل ای خدای اول ارواحی
ناصحک اوله لر دعا خواهی »
گزارش متن :
نظم:آداب البحث اثر: «قاضی عضد الدین عبدالرحمن بن رکن الدین احمد، ایجی شیرازی » (متوفای سال ۷۵۶ه./۱۳۵۵م)است که ناظم به جهت دو فرزندش «محمد»و «یوسف»و به درخواست یکی از صدر اعظم های دولت عثمانی ،که اسمش نیامده ، در (۱۸۹)بیت سروده است . ناظم در مقدمه آورده :
«گرچه نظممده بر سلاست یوق ارمغان اولمغه لیاقت یوق
لیک عذر ایلره غریبانه مور عرضی کبی سلیمانه »
لازم به یاداوری است که متن خود آداب البحث بر فراز ابیات نگاشته شده است شاعر متخلص به«ناصح »بوده و متاسفانه پس از تفحص فراوان به نام کامل شاعر و یا اگاهیهای دیگر دسترسی نیافتیم؛در صفحات پیشین از مؤلف زبد آثار المواهب و الانوارتحت عنوان«ناصح بغدادی »یادشد ،که با توجه به تاریخ درگذشت وی (۱۰۹۹ه./۸-۱۶۸۷م)بعید به نظر می رسد «ناصح »،ناظم اثر حاضر ،همو باشد .
گزارش نسخه :
نوع خط: نسخ معرب تاریخ کتابت:سده ۱۳ه./۱۹ م عنوانها و نشانیها:شنگرف نوع کاغذ: فرنگی ،متن و حاشیه شده تعداد برگ :۹(۲۰۹a-۲۰۱b) تعداد سطر : ۱۵ اندازه متن : ۱۷×۹ س اندازه جلد :۳۰×۱۹/۵ س نوع جلد: مقوایی خاکستری ،عطف و گوشه ها :تیماج حنایی .
ویژگیهای نسخه :
رساله به صورت متن و حاشیه گردیده است و برخی عبارات در حاشیه تصحیح شده است .

«شماره ۵۰۴۶ مجموعه »

پینه چی

گئچمیش سایی نین آردی و...
پینه چی بو خبری ائشیدن کیمی بیر چاتی ایله بیر بالتا گوتوروب گئتدی مشه یه .قوروموش آغاجلاردان اودون شله سی دوزلدیب آلدی دالینا . گئتیریب بازاردا ساتدی ، ینه ات دوگو آلیب گلدی ائوینه آخشام پادشاه درویش پالتاریندا بیر شئ بهانه ائله ییب گلدی پینه چی نین ائوینه ، گوردی ینه پلو قازانی اوجاغین اوستونده دم آلیر .
پادشاه دئدی :
قارداش دئییرلر پینه چیلیک قدغن ائدیلیب بس سن نه ائلیه جکسن ؟
پینه چی دئدی :
درویش بابا بیر آدام که ، زحمت چکمکدن قورخمادی ، مفته خور لوغا تنبل لیگه ئریرنمه دی ، او آجقالماز گوردوم پینه چی لیگی قدغن ائله دیلر . گئدیب اودونچو لوق ائله دیم .
پادشاه پینه چی نین سرینی ئویره نندن سونرا قاییدیب گلدی .
سحر امر وئردی که ، ییس کیم مشه دن اودون قیرسا جزا وئریله جک ، پینه چی نی یوخلاماغا گئتدی ، گوردی ائوده پلو بیشیر .
پادشاه پینه چی نی دیله توتوب دئدی :
قارداش بس سن بوگون پولو هارادان آلدین ؟
پینه چی دئدی :

آردی وار

دونیا

دونیادان اوز دوندریب من آشنا دن کوسموشم
کبردن، تزویردن، رنگین ردادن، کوسموشم

من محبت سائلی اولدوم ولی گوردوم جفا
باش یازیمدان، بخت دن، قدرو قضادن کوسموشم

طنزشعرلریمیز

شفیع تفاخری

شفیع تفاخری متخلص به تفاخر در سال ۱۳۰۷ شمسی در اردبیل به دنیا آمد . وی با اینکه از نعمت بینایی و سواد محروم بود اما از شاعران خوش قریحه طنزگو و مرثیه سرای اردبیلی به شمار می آید :
نمونه ای از اشعار شفیع تفاخری :
اویان
مشدی نظر یوخلاما بسدیر اویان
ائیله نظر گؤرمه لی دوران گلیر
قیفیل اولونان دیل لریمیز بازاولوب
ایللر اؤلن جیسم لره جان گلیر .

***قایناق:۶۰۰شاعردن طنز شعرلر کتابی**

حکیم هیده جی

بؤلوم۱ -باشلانغیج

گئچمیش سایی نین آردی و...
این تعبد و پارسایی حکیم،حاصل معرفت و برداشت های علمی و معنوی است که آن عارف الهی،از علوم و معارف آل محمد (ع)داشت .
1-10.غلامحسین رضانژاد
غلامحسین رضانژاد،هیده جی دیوانی نین ۴-نجو نشرینه یازدیغی اؤن سؤزده ،اؤنون اؤز کئچمیشی و اثرلرینی شرح ائتمیشدیر . همین اؤن سؤزده دئییر:
«آری سخن از بزرگ مردی و سترگ حکیمی دانادل از این سرزمین است که هرگز نقش مهر و رنگ خدایی -صبغه الله من احسن من الله صبغه -را از لوح دل و جان نشسته است .
شگفتا ،سخن آوری که شرح منظومه ی حکمت و منطق فیلسوفی عالیقدر چون سبزواری را با مراجعه به اثار حکمی و عرفانی و کلامی، چونان:شرح تجرید خواجه و قوشچی و دوانی و حواشی صدر الدین دشتکی و فرزندش غیاث الدین منصور و شوارق الالهام ملا عبدالرزاق لاهیجی در کلام ،به منصه ی تحقیق نشانده و در حکمت عام و خاص ،از شفای بو علی و التحصیل بهمیناربن مرزبان شاگرد پور سینا را در عرصه ی مطالعه ی خود در آورده و همه ی اثار موروثه ی این فن را یک به یک در ترازوی نقد و موشکافی سخته است، تا به تألیفات ملاصدرا رسیده و همه ی عمر بارآور خود را به هیرسایی با اثاری چونان :قبسات و اسفار اربعه و دیگر کتب این استاد و شاگرد، جفت بوده است . و همه ی این اثار و کتب جز به زبان عربی نیست .
چگونه در انشاء و انشاد دانشنامه چنان به فارسی سخن رانده، که این اثر با همه ی کوتاهی و کمی، نه تنها در زبان فارسی نمونه یی بی دلیل است،که در آوردن گونه های عقاید و علوم الهی و اصول و پایه ی راستین فلسفه و معارف حقه و مبانی علم و کلی ربوبیات در نوع خود بی مثل و نا همانند می باشد .
بنابر نقل شادروان مرحوم «ملاعلی معصومی همدانی »که از مراجع علمی و مذهبی اخیر بود ،و نگارنده چند بار به حضور باهر النور او رسیدم، حکیم هیده جی ابهری ثلث آخر هر شب را به تجهد و اقامه ی نافله می پرداخت ،و موقع جلوس ،همیشه روی بر قبله می نشست و به گفته ی آقای منوچهر صدوقی سها در تاریخ حکما و عرفای متأخر بر ملاصدرا،به نقل از ایت الله معصومی همدانی، حکیم هیده جی کتب حدیث و اخبار آل محمد، مانند کافی و من لا یحضر و غیره را روی کتب ادبی مانند مغنی و غیره می نهاد .
این تعبد و پارسایی حکیم،حاصل معرفت و برداشت های علمی و معنوی است که آن عارف الهی،از علوم و معارف آل محمد (ع)داشت .
۱۰-۱. غلامحسین رضانژاد
ادامه از شماره قبل و...
و در همه ی عمر پر برکت و تقوای خود، هیچ چیز را بر شیوه ی مرضیه و اخلاق حسنه ی پیشوایان شیعه برنگزیده است و بدان گونه که در حدیث یا خبر وارد است :العبودیه جوهره کنهما الربوبیه و به همین دلیل در دانشنامه فرماید :
بیر پیش پروردگاری نماز،
که او بی نیاز است و آگاه راز .
بزرگی بجو، در پرستندگی ،
خدایی کند بنده،از بندگی .

آن گاه که باید ربوبیت را در کنه عبودیت جستجو کرد و آن چه از عبودیت پنهان است در ربوبیت یافت و برعکس، خوانندگان دانشنامه ی خود به ویژه جوانان را که شاخه های نورسته ی باغ امکانند،به پیروی از کیش پیامبر اکرم بر می انگیزد و انان را از گرانجانی و تن پروری بر حذر می دارد .
ملامحمد بن معصومعلی هیده جی، بالذات شخصی قانع و عابد و ورع بوده، نفس قدیس آن را رادمرد آسمانی، چنان که از مضامین دانشنامه اش بر می اید ،جز شیوه ی پاکان و پارسیان را نرفته است .

آردی وار